ет их в общественном сознании как вневременные образцы культуры и общественных ценностей.

Необходимо отметить, что **игривость** как *неоднозначное восприятие реальности*, проявляющееся в ***телесной пластичности, гибкости душевной организации, проницательности мысли и креативности действия***, обеспечивает возможность восприятия современного информационного пространства не как угрозы, а как вызова со стороны Бытия и основания для дальнейшего развития человека в нем.

Список литературы

1. Кунденко Я.М. Соціальна відповідальність та індивідуальна свобода в аксіосфері сучасного інформаційного суспільства / Я.М. Кунденко, О.І. Гаплевска // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. – Вип. 1 (23). – К.: НАУ, 2016. – С. 46-49.

2. Годиенко-Митрофанова И.В. Психологическое содержание лексикографических значений слова «игривость» (подготовительный этап психолингвистического эксперимента/ И.В. Годиенко-Митрофанова // Проблеми сучасної педагогичної освіти: Зб. статей, Кримський гуманітарний університет, Т. 45, № II. – С. 410-421.

3. Дротянко Л.Г. Масова культура і масова свідомість в умовах глобалізації / Л.Г. Дротянко // Вісник Національного авіаційного університету. Серія:Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. – № 1 (17). – К.: НАУ, 2013. – С. 5-9.

Я.М. Кунденко

ДО ВИЗНАЧЕННЯ «ГРАЙЛИВОГО» БУТТЯ ЛЮДИНИ ІНФОРМАЦІОНОГО СУСПІЛЬСТВА.

Основною метою даної статті є філософське визначення поняття «грайливість», як методологічної підстави соціо-гуманітарного дослідження даного феномена в контексті буття сучасної людини інформаційного суспільства. У ній грайливість визначається як специфічна психологічна властивість, яка дає можливість сприймати інформаційний простір не як загрозу, а як основу для розвитку.

Ключові слова: грайливість, стереотипність, соціальна адаптивність, індивідуальна ідентичність, інтенціональність свідомості, самосвідомість, креативність.

Ya.N. Kundenko

TO THE DETERMINATION OF THE "GAME" HUMAN BEING OF THE INFORMATION SOCIETY

The main purpose of this article is the philosophical definition of the concept of "playfulness", as the methodological foundation of socio-humanitarian research of this phenomenon in the context of the being of the modern person of the information society. In it, playfulness is defined as a specific psychological property that makes it possible to perceive the information space not as a threat but as a basis for development.

Key words: playfulness, stereotype, social adaptiveness, individual identity, intentionality, self-awareness, creativity.

УДК165.161(045)

О.П. Скиба

НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНІХ ПРОЦЕСАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Національний авіаційний університет

***Анотація**. У статті досліджується роль новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в освітніх процесах інформаційного суспільства. Звертається увага на трансформації освітнього процесу, викликані процесами інформатизації. У першу чергу мова йде про особливості функціонування таких нових форм освіти, як відкрита освіта та дистанційна освіта.*

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформаційно-комунікаційні технології, комунікація, електронний ресурс, віртуальний університет, дистанційна освіта, безперервна освіта.

Вступ

Сьогодні процеси інформатизації і комп'ютеризації пронизують усі сфери суспільного життя, у тому числі й освітню, межі та зміст якої стають досить динамічними й мінливими. В освітніх процесах функції, які раніше виконувалися реальними освітніми закладами, перекладаються на віртуальні, а можливість навчатися людина отримує поза межами вузу − у віртуальному спілкуванні, за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Саме процеси комп'ютеризації та інформатизації стали основою для створення інтелектуальних інформаційно-комунікаційних технологій, які сьогодні все активніше використовуються у навчальному і освітньому процесах. Новітні інформаційно-комунікаційні технології надали можливість інтенсифікувати процес навчання, зробити його інтерактивним, створили можливість зворотного зв'язку студента і викладача. Їхнє широке застосування в освітніх процесах є одним із чинників трансформації традиційної системи освіти і створення нової.

Аналіз досліджень і публікацій

В. Онопрієнко розглядає природу університетів як корпоративних співтовариств при їх виникненні і трансформацію корпоративності в умовах глобалізації [4]. Л. Дротянко досліджує трансформацію функцій науки в процесі зміни типу наукової раціональності в умовах становлення інформаційного суспільства, обґрунтовує вплив соціально-культурних факторів на функціональні трансформації постнекласичної науки. Окрему увагу Л. Дротянко приділяє трансформаціям саме освітньої функції науки [10].

Н. Ченбай аналізує основні тенденції розвитку вищої освіти на початку XXI століття, зокрема звертаючи увагу на зв'язок освітніх процесів з рівнем розвитку економіки і інноваційних технологій [17]. О. Комарова в своїй праці обґрунтовує зростання ролі інформації та знань у постіндустріальному суспільстві, визначає провідну роль освіти в розбудові інноваційної моделі економічного зростання та намагається показати доцільність переходу системи

освіти з режиму виживання в режим розвитку на підставі поширення концепції безперервної освіти [7]. К. Колін, В. Пароджанов головним механізмом якісних перетворень в освіті, без яких неможливо вирішити наявні освітні проблеми, визначають інформатизацію, що забезпечує доступ до інформаційних ресурсів суспільства і надає ефективні засоби їхнього освоєння [6, с. 14; 11, с. 4]. І. Скиба проводить дослідження місця і ролі інструментального знання у сфері освітніх послуг інформаційного суспільства та зазначає, що акцент на здобуття саме інструментального знання є одним із пріоритетних напрямків трансформацій системи сучасної освіти [12]. Звертають увагу на роль фундаментального знання у розвитку сучасних технологій та у генеруванні сучасного наукового інструментального знання В. Онопрієнко, В. Стьопін [9, 14]. М. Балихін у своїй роботі розглядає суперечності сучасної освітньої системи і перспективи розвитку освіти, основані на інноваційних технологіях [2].

Постановка завдання

Завданням даної статті є дослідження особливостей функціонування нових форм навчання у освітніх процесах інформаційного суспільства, зокрема таких, як дистанційна освіта.

Основна частина

Ще у минулому столітті знання, отримані людиною у вищих освітніх закладах, були актуальними приблизно 20-25 років. Сьогодні, коли зростає цінність інформації і підвищується роль новітніх інформаційних технологій у соціальних процесах, ситуація різко змінилася. За твердженням експертів із персоналу, «знання, одержані 5–7 років тому, вже не відображають дійсність та є незатребуваними на ринку праці» [7, с. 53]. За таких умов необхідність «безперервної освіти» або «навчання протягом усього життя» (lifelong learning) [1; 6, с. 129], породжує попит на дистанційну освіту з боку тих людей, які не мають змоги та часу навчатися за очною чи заочною формами навчання. У першу чергу, це пов’язано з широким розповсюдженням новітніх технологій у наданні освітніх послуг в інформаційному суспільстві, що ставить перед освітою принципово нові вимоги. Іноді в працях науковців і освітян можна зустріти ще поняття «освіта протягом усього життя» **(**lifelong education), «продовжена освіта» **(**continuing education), «рекурентна освіта» (recurrent education), тобто така, що повторюється час від часу тощо. Витоки ідей про неперервність освітнього процесу, деякі дослідники вбачають ще у працях античних філософів, зокрема Платона, Арістотеля, Сенеки, Цицерона тощо. Ці ідеї ґрунтується на уявленні про необхідність постійного духовного вдосконалення людини.

У змінах, що виникають у системі освіти на основі новітніх технологій, особливе місце займає поява віртуальних університетів. Віртуальний університет − це навчальний заклад, що надає освітні послуги лише за допомогою дистанційного навчання. Для нього є характерною наявність власної ліцензії на ведення педагогічної діяльності, навчальних програм та курсів і, як правило, відсутність (фізична) навчальних корпусів, аудиторій, гуртожитків [8]. Філософську концептуалізацію феномену віртуального університету в умовах становлення інформаційного суспільства у своїй праці здійснює Цзоу Ченчжан. Віртуальний університет учений визначає як освітній феномен інформаційного суспільства, головним призначенням якого є виробництво і поширення знань та інформації з освітньою метою за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Віртуалізація університету, на думку Цзоу Ченчжана, супроводжується формуванням «простору симуляк рів знань», який змушена освоювати людина інформаційної епохи. Аналізуючи аксіологічні засади університету в контексті їхньої віртуалізації, учений вказує, що з розвитком інформаційного суспільства виникає необхідність у реактуалізації і переосмисленні змісту освіти та її ціннісних складових. Досліджуючи футурологію освіти у контексті її «віртуального» перетворення, намагається показати важливість передбачення наслідків (можливих і бажаних) реформ, що здійснюються і їхнього впливу на розвиток суспільства [16]. Прикладами таких віртуальних закладів можна назвати Державний університет губернаторів (США), Канадський відкритий університет, Відкритий університет Великобританії тощо. Саме такі освітні заклади дають можливість здійснювати концепцію безперервної освіти сьогодні, коли виникає необхідність навчання впродовж всього життя, оволодівати знаннями на відстані, тобто роблять можливим так зване дистанційне навчання.

Дистанційне навчання можна визначити як систему «відкритих освітніх послуг, що надаються широким верствам населення за допомогою спеціалізованого інформаційного освітнього середовища, котре базується на дистанційних технологіях навчання» [15]. Мова йде про мережеві, інформаційно-комунікаційні технології, що допомагають зберігати накопичену інформацію і передавати не лише від покоління до покоління, а й від одних людей до інших. Дистанційна освіта, що стає можливою завдяки появі і розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, має певні переваги. Серед них – можливість навчатися незалежно від того місця, де проживає людина; здійснювати адаптацію рівня викладання до рівня підготовки кожного конкретного студента, який зможе здійснювати навчання відповідно до своїх здібностей тощо. Також необхідність навчання кожної людини протягом життя значно розширює вікові межі традиційного освітнього процесу, коли освіта затребувана не лише молоддю.

Трансформація традиційних методів і технологій навчання та всієї традиційної системи освіти починається саме з появи комп’ютера. Та новий етап у освітніх процесах знаменує саме початок інтеграції телекомунікаційних мереж з інформаційними технологіями, тобто поява інформаційно-комунікаційних технологій. Саме вони стають основою для створення небаченого досі інформаційного простору і всесвітньої комп'ютерної мережі Інтернет з її практично безмежними можливостями пошуку та збереження інформації. Всесвітня павутина (World Wide Web) швидко знаходить застосування у багатьох сферах життя суспільства, таких як наука, економіка, політика і, звичайно ж, освіта. Проте інформаційно-комунікаційні технології на освітні процеси мають і негативний вплив, коли, як відмічає О. Астаф’єва, «мета освіти

зосереджується на відтворенні практично корисного «людського капіталу», розвитку освітніх і навчальних технологій, що забезпечують професійну компетентність, яка відповідає перш за все запитам ринку праці. При цьому проблема відтворення науки і знань як самоцінностей в останні десятиліття все-таки залишається другорядною. …Увага суспільства більшою мірою зосереджується на ідеях практично зорієнтованої освіти, на підтримці тих наукових інноваційних технологій, які будуть мати високий практичний результат» [1 с. 569]. Тобто розвивається практично зорієнтована освіта і недооцінюється роль фундаментального знання.

Не те щоб практично зорієнтована освіта була чимось зовсім новим за своїми когнітивними і соціальними характеристикам. Ще в епоху Відродження і Нового часу в Європі Леонардо да Вінчі, Г. Галілей, Р. Декарт, Ф. Бекон головними цінностями нової науки проголошують світський характер, критичний дух, об'єктивну істинність, а також практичну корисність. Проголошене Ф. Беконом гасло «Знання – сила» було направлене не лише проти середньовічної схоластичної науки, а й, певною мірою, проти античної науки з її незалежністю від практичних потреб суспільства. Для позначення нової науки був запропонований термін «science» і вона не могла з'явитися в схоластичних університетах, в яких панували догматичні форми викладення знання, а вимагала появи нових інституціональних форм. Такі пізніше і сформувалися на противагу схоластичним університетам − наукові академії, для яких був характерним дух новаторства, наукового пошуку, відмова від традицій, які перешкоджають безкорисному пізнанню істини. В епоху Просвітництва ідея університету була поставлена на міцний фундамент гуманістичної і культуро-творчої ідеології. А єдність принципу гуманізації, як сутнісного принципу університетської освітньої парадигми, і принципу фундаментальності університетської освіти, за словами В. Онопрієнка характеризувала особливий механізм реалізації гуманістичного потенціалу університетської освіти на кожному етапі історичного розвитку [10, с. 26-27]. Модифікації у реалізації університетською освітою свого гуманістичного потенціалу розпочинаються внаслідок процесів інформатизації і комп'ютеризації, які суттєво вплинули на освітні процеси і сприяли виникненню таких форм освіти, як відкрита, дистанційна тощо.

Крім того, негативним наслідком освітніх процесів в інформаційному суспільстві, в тому числі і дистанційного навчання, можна назвати зміну відношень у системі «вчитель-учень», найціннішим аспектом якої є процес безпосередньої традиційної усної передачі знань, про що згадують у своїх роботах В. Васильєв та М. Сухорукова [3]. Ця зміна, як все частіше відмічають дослідники, відбувається у зміщенні ролі вчителя, викладача в бік консультанта. Проте повна заміна ролі «учитель» на роль «консультант» неможлива. «Усне безпосереднє і живе спілкування в парі "вчитель-учень" залишається в сфері освіти в тих випадках, коли можна і потрібно говорити про передачу культурної і духовної традиції» [12, с. 114]. Отже, для виховання всебічно розвиненої особистості в освітніх процесах, незважаючи на постійний пошук нових форм і технологій навчання, важливо зберігати природність освоєння культурного змісту.

Як справедливо відзначає В. Іноземцев, основними ресурсами інформаційного суспільства стають не праця і капітал, а знання та інформація. При цьому учений підкреслює, що головна роль інформації полягає в тому, що вона розширює можливості людського інтелекту і, у такий спосіб, озброює людину засобами, що дозволяють робити раціональний вибір [5, с. 53]. Але доступ до інформації забезпечують інформаційно-комунікаційні технології, що виявляє перші труднощі у використанні мережі Інтернет у системі освіти. Серед них не в останню чергу слід назвати наявність необхідного технічного забезпечення (комп'ютери, модеми тощо) в освітніх закладах. І хоча з економічної точки зору – аудиторні заняття коштують досить дорого, організація дистанційного навчання також потребує значних витрат. До них також варто віднести професійну підготовку фахівців і викладачів, здатних забезпечити дистанційне навчання, створення електронних бібліотек, глобальних та локальних освітніх мереж; інформаційно-пошукових систем тощо. Окрім того, сьогодні практично повністю відсутня методична база використання новітніх технологій у освіті, і викладачі частіше за все змушені орієнтуватися на власний досвід і уміння.

Останнім часом, коли все більше скорочується кількість аудиторних занять, а викладач вважає недоцільним скорочення обсягу матеріалу, яким необхідно оволодіти студентам, можливий вихід – отримати доступ до курсу і засвоїти більшу частину інформації за допомогою мережі Інтернет. Такий же вихід є можливим під час «безперервного навчання», що найбільш повно «відображає специфіку освіти в інформаційному суспільстві і повною мірою актуалізує набуття учасниками саме інструментального знання. Володіння інструментальним знанням дозволить менш болісно реагувати на перенавчання, надасть певну автономію і самостійність учню у здобутті нових знань та самоосвіті…» [12, с. 115]. Для освітньої і професійної діяльності ця обставина має важливе значення. Також важливим елементом безперервного освітнього процесу є необхідність створення системи сприяння працевлаштуванню студентів та випускників вузів.

Дистанційне навчання за допомогою мережі Інтернет вимагає від усіх учасників навчального процесу (починаючи від викладачів і закінчуючи студентами) комп'ютерної грамотності, певних навичок роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями, умінь оперувати інформацією та інформаційної мобільності. При такому підході, коли навчання зводиться лише до формування спеціаліста, затребуваного ринковими відносинами, освіта втрачає свою гуманістичну орієнтацію на особистість і її розвиток і зводиться лише до «інструменту суспільного успіху» [2].

Висновки

На думку деяких дослідників, той факт, що саме найновіші інформаційно-комунікаційні освітні технології забезпечують можливість дистанційного навчання, реалізацію концепції «безперервної освіти»,

свідчить про те, що майбутнє вищої освіти за інноваційними віртуальними університетами, які дають можливість здійснювати навчання відповідно до світових вимог. Хоча при цьому не варто недооцінювати роль традиційної системи навчання, коли студент і викладач мають змогу спілкуватися безпосередньо. Так як гіпер-текст на екрані комп'ютера ніколи не зможе повністю замінити паперові книги, так і живе спілкування в парі «викладач-студент» неможливо замінити в тих випадках, коли мова йде про передачу духовних і гуманістичних цінностей. Тобто, зміна форм міжособистісного спілкування викладача і студента не повинна зводити ефективність навчання лише до комунікативної мобільності і навичок роботи з новітніми технічними засобами, адже це може призвести до втрати цілого наукового і культурного пласту знань.

Аналіз процесів, що відбуваються і у вітчизняній освіті, свідчить, що послідовно змінюються традиційні погляди на освіту і в Україні. Створення дистанційної освіти – це один із кроків на шляху трансформації традиційної системи освіти. Тому поява віртуальних навчальних закладів та широке використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті є лише справою часу. Хоча, на нашу думку, реалізація освітнього і навчально-виховного процесів повинна відбуватися як через традиційні, так і інноваційні форми в їхньому гармонійному поєднанні.

Список літератури

1. Астафьева О.Н. Синергетический подход к исследованию современных социокультурных процессов: методологические основания междисциплинарного анализа / О.Н. Астафьева // Постнеклассика: философия, наука, культура. – Спб.: Издательский дом «Міръ», 2009. – С. 564-590.

2. Балыхин М.Г. Перспективная модель образования [Электронный ресурс] / М.Г. Балыхин. – Режим доступу: http://cyberleninka.ru

3. Васильев В.Н. Образование в информационном обществе [Электронный ресурс] / В.Н. Васильев, М.В. Сухорукова // XI Всероссийская научно-методическая конференция «Телематика-2004», Санкт-Петербург. − Режим доступу: http://tm.info.ru

4. Дротянко Л.Г. Функціональні трансформації постнекласичної науки в інформаційному суспільстві / Л.Г. Дротянко – Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. – Вип. 2(24). – К.: НАУ, 2016. – 140 с.

5. Иноземцев В.Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы / В.Л. Иноземцев. – М.: Логос, 2000. – 304 с.

6. Колин К.К. Глобальные проблемы информатизации общества / К.К. Колин // Вестник высшей школы. – 2000. – № 6. – С. 12-16.

7. Комарова О.А. Освіта у вимірі інформаційного суспільства / О.А. Комарова / Економічний часопис-XXI. – К. : Інститут суспільної трансформації, 2011. – С. 50-53

8. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) [Электронный ресурс]. – Режим доступу: https://methodological_terms.academic.ru

9. Онопрієнко В.І. Новые оценки путей развития науки / В.І. Онопрієнко / Наука та наукознавство. – 2009. – № 3 – С. 122-124.

10. Онопрієнко В.І. Университет как корпорация: проблема ответственности / В.І. Онопрієнко – Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. – Вип. 1(25). – К.: НАУ, 2017. – 152 с. – С. 23-29.

11. Пароджанов В.Т. Кризис цивилизации и нерешенные проблемы информатизации / В.И. Пароджанов // НТИ. Сер. 2. – 1993. – № 12. – С. 1-9.

12. Скиба І.П. Інструментальне знання у сфері освітніх послуг інформаційного суспільства (соціально-філософський аспект) / І.П. Скиба – Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. – Вип. 1(21). – К.: НАУ, 2015. – 152 с. – С. 112-116.

13. Скиба О.П. Технології як фактор становлення інформаційного суспільства: соціально-філософський аналіз / О.П. Скиба – Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. – Вип. 1(25). – К.: НАУ, 2017. – 152 с. – С. 77-80.

14. Степин В.С. Изменения в структуре науки и современный статус фундаментальных исследований / В.С. Степин // Наука России. От настоящего к будущему. – М., 2009.

15. Ставицька І.В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті [Электронный ресурс] / І.В. Ставицька – Режим доступу: http://confesp.fl.kpi.ua

16. Цзоу Ченчжан. Віртуальний Університет як освітній феномен інформаційного суспільства: автореферат дис. ... канд. філол. наук : 09.00.10 / Цзоу Ченчжан; наук. кер. Д.Б. Свириденко; М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 2017. – 22 с.

17. Ченбай Н.А. Проблеми і тенденції вищої освіти в інформаційному суспільстві: соціально-філософський аналіз / Н.А. Ченбай – Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. – Вип. 1(23). – К.: НАУ, 2016. – 144 с. – С. 95-98.

О. Скиба

ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОЦЕССАХ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА

В статье исследуется роль новейших информационно-комуникационных технологий в образовательных процессах информационного общества. Обращается внимание на трансформации образовательного процесса, вызванные процессами информатизации. В первую очередь речь идет о особенностях функционирования таких новых форм образования как открытое образование и дистанционное образование.

Ключевые слова: информационное общество, информационно - коммуникационные технологии, коммуникация, электронный ресурс, виртуальный университет, дистанционное образование, непрерывное образование.

O. Skyba

NEWEST TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESSES OF THE INFORMATION SOCIETY

The article investigates The role of the up-to-date information and communication technologies in the educational processes of the Information society are investigated. The attention is drawn to the transformation of the educational process, caused by the informatization processes. The peculiarities of the functioning of the new forms of education such as “open” and “distance” education are primarily discussed.

Key words: Information society, information and communication technologies, communication, electronic resource, virtual university, distance education, lifelong education.